

עוזי קצב: בלי תרועת פסטיבלים

יום שישי 09 באוקטובר 2009 03:00 מאת: סמדר שפי

[תגיות: סמדר שפי, עוזי קצב](#)

תערוכת היחיד הראשונה של עוזי קצב מצדיקה את הציפיות שעוררו ציוריו בעבר והיא רגע נדיר של זיכור ועוצמה

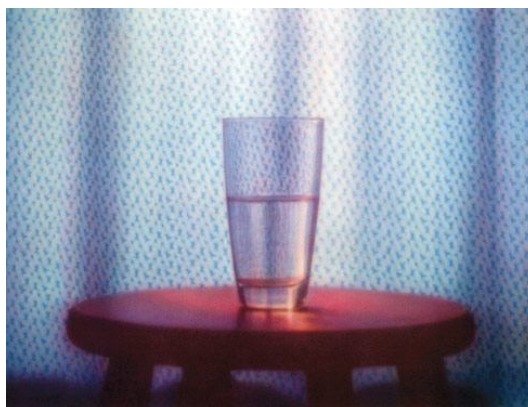
ללא כותרת 2 (דיוקן טל), 2009

כמעט מכל בחינה, "הבית השנים-עשר", תערוכת היחיד של עוזי קצב בגלריה אלון שגב בתל אביב, היא יוצאת דופן. בתוך תרועות הפסטיבלים של האמנות בחודש האחרון, בין הביאנלה של תל אביב לזו של הרצליה, "מנופים" בירושלים ופסטיבל הצילום ב"תחנה" בתל אביב, התערוכה של קצב היא רגע של שקט, ריכוז ועוצמה. יש בה זיכור שאינו יחסי לרעש שסביב, אך הרעש הזה מדגיש אותו.

קצב מציג בעיקר ציורי שמן על בד, המדיום המזוהה ביותר עם ציור שנע בטווח שבין ריאליסטי לנטורליסטי, ולכאורה קל להצמיד לו תוויות כאלה; אבל בפועל הוא רחוק מהן. לצד ציורי השמן מוצגים בתערוכה שלושה דיוקנאות עשויים בפחם על נייר; בהם יש הפתעה גדולה, משום שאם נדיר למצוא רישומי פחם בתערוכות של אמנים צעירים ואפילו בתערוכות של אמנים ותיקים, עבודות שהן ציורים בפחם ולא רישום אינני זוכרת כלל.

פן נוסף המייחד את התערוכה הוא הדרך שבה הנרטיב שלה נוכח גם כשהוא בלתי נראה; ניבט מכל עבודה וברוח שבין העבודות, ועם זאת נותר מעורפל. היחס בין ציורי הדיוקן, האחד של קצב עצמו, כילד, בפחם על נייר, ואחד של האמן היום בשמן על בד, ושני דיוקנאות בפחם על נייר, של אחיו ואביו של קצב, לבין ציורי התפנים, החלון, הווילון והחוץ שלו נשאר מעגלי, אינטימי, ברור אבל בלתי מוסבר בעוצמתו כמו קשר דם.

שם התערוכה, "הבית ה-12", מתייחס למונח "בית" באסטרולוגיה ומסמן את הלא מודע, המסתורי, וגם את המנותק מהמערך החברתי. למי שאינו מצוי ברזי האסטרולוגיה, כמוני, הרמיזה לתחום זה היא בבחינה הצעה של האמן להרחיב את קריאת העבודות לעבר הלא רציונלי, לעבר שכבות נסתרות של מציאות מסוגים שונים, לאו דווקא אסטרולוגיים. דימוי חוזר בכמה וכמה מהעבודות הוא וילון ועליו דוגמה צפופה, אובייקט פרוזאי שמקפל בתוכו משמעויות של הסתר, מיסוך והעדפה לגעת במה שהוא מחוץ לאני מבעד לצעיף.

עוזי קצב, "כוס", 2007

השקט הגדול של העבודות של קצב, התחושה של ספציפיות כמעט כואבת, של רגע שחלף וממשיך להדהד, הופכים את ההתבוננות בציורים כמו "ללא כותרת (וילון)" מ-2008 לחוויה הקרובה לחווית מגע. ה"קרובה" נובע מכך שקצב מרסן את הווירטואוזיות שלו ונמנע מלהפוך את הציור למימיס. הוא אינו מעתיק וילון, אינו מתעלם מזה שצילום יעשה העתקה כזאת היטב, אלא מצליח לזכך מהווילון את התכונות שבלתי נמנע שלא לכתות אותן רוחניות, וכך גם מייתר את שאלת הווירטואוזיות.

הווילון הוא צעיף המכסה דבר מה מרוחק, שיוצר אבסטרקציה של מה שיישאר לעולם בלתי נגיש, והתבוננות ממושכת בו מעקרת את האשליה הנוצרת ברגע הראשון. יש בו צלליות וצבעים ואולי גם זיכרון הוילונות המצוירים בסיפורי רבי נחמן מברסלב. הווילון שמאחוריו מסתתר אלוהים ב"מעשה במלך עניו" או הווילון המסתיר את הקיר שטויח בשחור עד שנעשה מבריק כמראה ב"מעשה בשני ציירים".

הציור של קצב נוצר במודעות חריפה לאפיוני החומרים המתוארים בו וגם מדגיש עד כמה זמני וחולף, חמקמק ומתעתע הוא מה שנתפש כחומרי ואמיתי, כיציב ומוצק. מבחינה זו אפשר לראות בעבודות מעין ואניטאס, דיבור על זיכרון המוות בחיים, אף שקצב לא נופל לקלישאות שכיחות מהעבר כמו פרחים קמלים, גולגולות ובשר מרקוב, או מקבילות עכשוויות כמו סיגריות כבויות או מוצרי מזון עם תאריך תפוגה.

"תפנים", 2008

ב"כוס" מ-2007, ציור כוס חצי מלאה הניצבת על שרפרף, קצב מצייר רגע של שקט מפעפע; האם הווילון המצויר מאחורי הכוס יתנפנף ויפיל אותה? או שהשרפרף שכוס עומדת בקצהו ייפול? הניסיון לאחוז בזמן מוכרח להיכשל.

כוחן המיוחד של העבודות של קצב - שכל תצלום שלהן, ויהיה המשובח ביותר, גורם להן עוול גדול - הוא שהן אינן הופכות לשיר קינה על הוויה חיצונית להן, אלא העבודות עצמן יוצרות הוויה; הן אוטונומיות להפליא, כאילו חיות אינה נגזרת רק ממבט הצופה.

הציור ללא כותרת מ-2008, תפנים בגוני סגול שזיף וחום מרוכך, הוא עבודה משובחת שבולטת אפילו בין העבודות המעולות שתלויות סביבה. נראה בה חדר עם ספרייה קטנה וכורסה וכיסאות במרחק מה אלה מאלה. על הקיר דיוקן ילד (שטקסט התערוכה מזהה כדיוקן עצמי של האמן). אפיון החדר בציור אינו חד משמעי; הוא אינו סלון או חדר מגורים כפי שהם מצטירים היום. אולי השם המתאים לו הוא חדר הסבה, ואולי דווקא חדר המתנה - לא חדר המתנה של רופא, למשל, אלא המתנה פנימית, כמעט דריכות.

בקדמת התמונה מצד שמאל נראה חלק מכנף דלת פתוחה, כאילו נפתחה לצופה יציאה למרפסת, אופציה לחוץ מואר שהווילון הוא פילטר המרכז וצובע אותו. החדר נראה תל-אביבי מאוד אך גם מזכיר בתים כהים, סגורים ומתגוננים של מי שבאו ממרכז אירופה אל האור המסמא שכאן.

"דיוקן אבא", 2009

העבודה הזאת מתקשרת באיכויותיה ל"אמא אדומה", סדרה בת שלוש עבודות שהציג קצב לפני שש שנים ובה צייר בתקריבים שונים קטע מצילום של שמלת אמו הפרחונית, בגוני אדום וכתום. שלוש העבודות הן נחרתו היטב בזיכרון ועוררו ציפייה, שמצדיקה את עצמה לחלוטין בתערוכה זו, שהיא תערוכת היחיד הראשונה של קצב.

הדיוקנאות בתערוכה נוגעים, כמו ציורי הווילון וכמו ציור המים, בניסיון לאחוז בהוויה, אולי להרהיב עוז ולנסות גם להבינה. בדיוקן יש ניסיון לאחוז במקל בשני קצותיו - בחולף ובקבוע, באדם ברגע מסוים ובפנימיות שלו. הדיוקנאות של קצב מאמצים את התבנית של תצלום החטף, את הדיוקן הלא חגיגי, הלא רשמי וזה שבו, אם יש מידע על המצולם הרי הוא נכנס לתצלום באקראי.

האב בחולצת פסים פתוחת צווארון מצולם על רקע קיר בניין שצל חוטי חשמל מוטל עליו, כלומר בסביבה האורבנית צפופה כמו זו שמחוץ למחסה החדר בצבעי שזיף, מחוץ לתחום החסד. הציור בפחם על נייר קשור בהכרח לצילום בשחור-לבן, שמזוהה עם העבר ועם תיעוד.

מה נשאר מהילד עם החיוך הביישני, המצויר בציור הפחם, בציור הדיוקן העצמי בצבע שמן? השבירות. קצב מצייר את עצמו בפלג גוף עליון חשוף (מתקשר למסורת הארוכה של טורסו, בעיקר בפיסול), ללא שום סימן לעיסוקו, שוב באותו ריסון של וירטואזיות שממקד את העבודות, והתערוכה כולה, באותו מחוז שבו אמנות מתקיימת לא כשיקוף של מציאות, אלא כישות מקבילה שמכילה גם את המציאות וגם איכויות אחרות, שיש בה יראה מול מה שאינו מחוור עד הסוף אך לא חשש ממנו.

עוזי קצב - "הבית השנים-עשר". גלריה אלון שגב, רחוב שלוש 30, תל אביב. שעות פתיחה: שני-חמישי 12:00-19:00, שישי 10:00-19:00. עד 16.10